

Nr 143.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändringar i villkoren för kolonatupplåtelser å kronoparker i Norrland och Dalarna m. m.; given Stockholms slott den 25 februari 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

J. B. Johansson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Johansson anför:

I punkten 98 under nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet som kunde varda förelagd riksdagen, för kolonisationsverksamhetens bedrivande å kronoparker i Norrland och Dalarna beräkna för budgetåret 1929/1930 ett belopp av 165,000 kronor.

Vid anmälan av berörda anslagsäskande omnämnde jag att, sedan Kungl. Maj:t anbefallt statens egnahemsstyrelse att verkställa av riksdagen i skrivelse Bihang till riksdagens protokoll 1929. 1 saml. 116 häft. (Nr 143—144.)

den 29 maj 1928, nr 263, begärd utredning rörande skäligheten av de värden, som låge till grund för de årliga avgälderna och köpeskillingarna vid kolonatupplåtelser, styrelsen den 15 oktober 1928 framlagt förslag i frågan, samt att ärendet vore beroende av överarbetning inom jordbruksdepartementet.

Sedan ärendets förberedande behandling numera avslutats, anhåller jag att ånyo få anmäla ärendet för Kungl. Maj:t.

Jag vill därvid till en början göra några allmänna erinringar angående kolonisationsverksamheten å kronoparker i Norrland och Dalarna.

Vid 1918 års riksdag beslöts anordnande av kolonisationsförsök å vissa kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län (prop. nr 198; R. skr. nr 173). Kolonisationsverksamheten skulle ske i huvudsaklig överensstämmelse med av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet i propositionen tillstyrkt förslag. Vid 1919—1924 års riksdagar beslöts igångsättande av ytterligare kolonisationsförsök å kronoparker i Norrland och Dalarna, vilka skulle äga rum enligt i allt väsentligt samma grunder som stadgats för 1918 års försök.

De beslutade kolonisationsföretagen hava förlagts till följande kronoparker:

1918 års företag: Djupsjö i Norrbottens län samt Metseken och Rönnliden-Lusperget i Västerbottens län;

1919 års företag: Ängeså i Norrbottens län, Östra och Västra Jörnsmarken samt Aronsjökullarna i Västerbottens län, Ansjö i Jämtlands län och Hamra (Tandsjö) i Gävleborgs län;

1920 års företag: Ljusåtrakten, Vaksliden, Siksjö och Pite (Blåsmark) i Norrbottens län, Aborrträskliden i Västerbottens län och Hamra (Fågelsjö) i Gävleborgs län;

1921 års företag: Vargisåvattnen, Pajala Östra, Ohtanajärvi och Västra Limingojärvi i Norrbottens län samt Örlandet och Abmoberget i Västerbottens län;

1922 års företag: Narken, Vuodnaberget och Pite (Långträsk) i Norrbottens län, Gunnarn, Jovan, Tallträskliden, Simsjölandet, Mötingselberget, Bocken och Grundträskliden i Västerbottens län samt Ede i Jämtlands län;

1923 års företag: Laxbäcken, Pite (Koler), Viståsen, Västra Limingojärvi, Östra Limingojärvi och Äihämä i Norrbottens län, Råbäckstjälvi i Västerbottens län, Rätansbyn i Jämtlands län, Haverö i Västernorrlands län samt Älvdalen i Kopparbergs län;

1924 års företag: Dundret i Norrbottens län.

För de sålunda beslutade kolonisationsförsöken, jämte den enligt beslut vid 1921 års riksdag medgivna omföringen till kolonat av vissa krononybyggen å Abmobergets kronopark i Västerbottens län, har riksdagen anvisat anslag å sammanlagt 6,405,500 kronor, därav för budgetåret 1928/1929 240,000 kronor.

Sedan viss omläggning av kolonisationsverksamheten å kronoparker i Norrland och Dalarna blivit vid 1925 års riksdag beslutad (prop. nr 90; R. skr. nr 299), fann Kungl. Maj:t gott att den 26 juni 1925 dels utfärda

kungörelse (nr 291) angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna, dels ock godkänna vissa tilläggsbestämmelser att gälla för äldre kolonat. Den 18 december 1925 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse (nr 486) med tillämpningsföreskrifter till berörda kungörelse. I nämnda två kungörelser hava sedermera vissa ändringar vidtagits genom kungörelser den 17 december 1926 (nr 511 och 515) samt den 8 juni 1928 (nr 220 och 221).

Jämlikt de i ämnet 1925 antagna förändrade bestämmelserna handläggas frågor om kolonisationsåtgärder — vilka förut omhänderhafts av statens kolonisationsnämnd — numera av fyra särskilda kolonisationsnämnder, nämligen en för Norrbottens län, en för Västerbottens län, en för Jämtlands och Västernorrlands län samt en för Gävleborgs län. Därjämte har Kungl. Maj:t uppdragit åt domänstyrelsen att tillsvidare fullgöra kolonisationsnämnd tillkommande åligganden rörande inom Kopparbergs län beslutat kolonisationsområde.

Ledningen av och kontrollen över kolonisationsnämndernas verksamhet utövas sedan den 1 juli 1928 av statens egnahemsstyrelse.

Jag övergår nu att behandla uppkommen fråga angående ändringar i villkoren rörande kolonatupplåtelser å kronoparker i Norrland och Dalarna.

På sätt jag ovan berört har riksdagen i skrivelse den 29 maj 1928, nr 263, anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa undersökning rörande skäligheten av de värden, som ligga till grund för de årliga avgälderna och köpeskillingarna vid kolonatupplåtelser, samt för riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, vartill undersökningen kunde giva anledning.

Redan tidigare hade Västerbottens läns kolonisationsnämnd i skrivelse den 20 januari 1928 hos Kungl. Maj:t gjort framställning rörande utredning i överensstämmelse med vad riksdagen föreslagit i nyssnämnda skrivelse.

Framställningar i ämnet hava vidare inkommit från dels J. R. Johansson m. fl. kolonister å Östra och Västra Jörnsmarkens kolonisationsområde, dels A. W. Johansson m. fl. kolonister å Ljusåtraktens kolonisationsområde, dels kommittéerade för kolonister å Vuodnabergets kolonisationsområde dels ock kolonisten D. J. Rådström å Fågelsjö kolonisationsområde.

Vidare må erinras, att riksdagens revisorer i sin berättelse om den år 1928 av dem verkställda granskning uttalat sig rörande förevarande spörsmål.

Den 29 juni 1928 anbefallde Kungl. Maj:t statens egnahemsstyrelse att, såsom jag förut antytt, med beaktande av vad riksdagen anfört samt under övervägande tillika av de utav Västerbottens läns kolonisationsnämnd till grund för dess nyss nämnda framställning åberopade omständigheter, verkställa den av riksdagen ifrågasatta utredningen samt att inkomma därmed ävensom med förslag i ämnet. Det skulle därvid åligga vederbörande kolonisationsnämnder, en var så vitt anginge nämndens verksamhetsområde, att

Ändringar i villkoren rörande kolonatupplåtelser.

vid utredningen biträda egnahemsstyrelsen. Sedermera överlämnades till egnahemsstyrelsen för att tagas under övervägande vid verkställandet av nämnda utredning jämväl ovannämnda från kolonister å Östra och Västra Jörnsmarkens samt Ljusåtraktens kolonisationsområden inkomna framställningar, över vilka infordrade yttranden förut avgivits av vederbörande kolonisationsnämnder m. fl.

I skrivelse den 15 oktober 1928 har egnahemsstyrelsen framlagt förslag i ämnet samt med skrivelsen överlämnat förebragt utredning. Härefter hava infordrade utlåtanden i ärendet avgivits den 9 november 1928 av domänstyrelsen och den 19 i samma månad av statskontoret.

*Förut och nu
gällande vill-
kor för upp-
låtelse av
kolonat.*

De vid riksdagarna 1918—1924 beslutade kolonisationsförsöken skulle ske enligt i huvudsak följande bestämmelser:

Två typer av kolonat skulle upplåtas, en större med omkring 15 hektar odlingsmark och en mindre med omkring 5 hektar. Odlingsmarken skulle till större delen bestå av torvmark. Till de större kolonaten skulle därjämte läggas omkring 15 hektar skogsmark; till de mindre kolonaten däremot skulle ej läggas mera skogsmark, än att lämplig arrondering vunnes.

En del av de mindre kolonaten (statsbyggen) skulle genom statens försorg förses med mangårds- och uthusbyggnad, dock ej i fullt färdigt skick (s. k. förstahandsbygge). Övriga kolonat skulle helt bebyggas av kolonisterna (självbyggen). Genom statens försorg skulle vissa avlopps- och avledningsdiken upptagas.

Kolonaten skulle upplåtas på arrende för en tid av femton år, med rätt för kolonist att, efter tio år och när kolonist uppfyllt sina kontraktensliga åligganden, få mot viss köpeskilling förvärva kolonatet med äganderätt. Under de fem första åren (frihetsåren) skulle ingen lega utgå. Därefter skulle i årlig lega erläggas dels för marken 3.6 procent å det belopp, som vid köp av kolonatet skulle utgå för odlingsmarken, dels för byggnader 180 kronor vid statsbyggen samt vid självbyggen 3.6 procent å kontant byggnadshjälp.

Kolonist å statsbygge skulle inom 10 år fullborda åbyggnaderna enligt viss plan. Å självbygggena skulle kolonist inom 3 år utföra byggnadsarbeten motsvarande förstahandsbygget å statsbygge samt inom 10 år fullborda åbyggnaderna. Självbyggande kolonist skulle av statsmedel erhålla kontant byggnadshjälp med $\frac{3}{4}$ av beräknade byggnadskostnaden, dock högst 4,500 kronor. Kolonist skulle berättigas att efter vissa regler å kronans mark kostnadsfritt erhålla virke m. m.

Kolonist å mindre kolonat skulle inom fem år odla en hektar samt före upplåtelse tidens utgång ytterligare två hektar. Kolonist å större kolonat skulle inom tre år odla en hektar och innan åtta år förflutit ytterligare två hektar samt före upplåtelse tidens utgång ytterligare två hektar. Kolonist å större kolonat skulle äga att i odlingshjälp utfå 500 kronor.

Om kolonat avträdades, skulle kolonisten åtnjuta ersättning för de förbättringar han å kolonatet utfört i avseende å jord, diken, hägnader, hässjor, vägar och byggnader, dock att härvid skulle avräknas värdet av virke, som för förbättringens utförande tillhandahållits kolonisten av staten, samt belopp, som kolonisten kunde hava enligt kontraktet eller eljest bekommit såsom odlings-, diknings- eller byggnadshjälp; och finge ersättning ej utgå för byggnader, till vilkas uppförande kolonisten ej ägde erhålla virke.

Köpeskillingen för kolonat skulle bestämmas redan vid nyttjanderättsupplåtelsen, dock att värdet av växande skog skulle göras beroende av skogsräkning vid äganderättsupplåtelsen. Köpeskillingen skulle beräknas sålunda: a) för byggnader räknades, om desamma blivit delvis uppförda av staten, 5,000 kronor och, om de helt uppförts av kolonisten, det belopp denne bekommit i byggnadshjälp; b) för odlingsmarken, med avlopps- och avledningsdiken upptagna, beräknades ett pris av 50 kronor för hektar, vilket pris dock kunde med hänsyn till markens läge och beskaffenhet skäligen nedsättas; c) skogsmarken beräknades till 20 kronor för hektar och övrig mark till 10 kronor för hektar, dock att för sjöar och berg icke beräknades något värde; d) betalningen för gagnvirkesduglig ståndskog, som vid äganderättens förvärvande fanns inom kolonatets område, skulle uträknas efter vissa fastställda grundpris. Köpeskillingen skulle gäldas enligt i huvudsak samma regler som gällde för egnahemslån. Vid köp av mindre kolonat skulle köpeskillingen kunna enligt vissa regler minskas med hänsyn till antalet dagsverken utförda hos skogsförvaltningen (avdrag på grund av s. k. skogsarbetspremier). Vid köp av större kolonat skulle köpeskillingen kunna enligt vissa regler minskas med högst 500 kronor, så framt kolonisten utfört odling utöver vad honom enligt kontraktet ålegat (avdrag på grund av s. k. odlingspremier). — I övrigt skulle åtskilliga andra bestämmelser gälla, vilka dock äro av mindre betydelse för den nu förevarande utredningen.

Ovannämnda kungörelse den 26 juni 1925 (nr 291) angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna avser i främsta rummet att reglera upplåtelser av kolonat, hörande till kolonisationsföretag, om vars igångsättande beslut komme att fattas efter den 1 juli 1925. Enligt övergångsbestämmelserna till kungörelsen skall den dock i den mån och i de hänseenden Kungl. Maj:t bestämmer äga tillämpning jämväl beträffande äldre kolonisationsföretag. I anslutning härtill godkände Kungl. Maj:t samma dag kungörelsen utfärdades vissa tillägsbestämmelser att gälla för äldre kolonat, beträffande vilka oinskränkt övergång till de i kungörelsen intagna grunder ej kunde ske. Dessa tillägsbestämmelser, som innefattade vissa lindringar i förut gällande upplåtelsevillkor (se nedan), avsågos skola vinna tillämpning å redan upplåtna kolonat samt jämväl i fråga om oupplåtna kolonat, hörande till de redan beslutade kolonisationsområdena (jfr § 9 i kungörelsen den 18 december 1925, nr 486, med tillämpningsföreskrifter till nyssnämnda kungörelse).

Ovannämnda tillägsbestämmelser innehöllo i huvudsak följande.

Kolonisten skulle kunna erhålla ökad tilldelning av odlingsmark intill vad som bestämts genom de år 1925 fastställda grunderna. I så fall skulle köpeskillingen för kolonatet i motsvarande mån höjas. Legan för kolonatet skulle från och med sjätte till och med åttonde året efter tillträdet nedsättas till hälften av det i kontraktet angivna beloppet. Kolonisten kontraktensligt tillkommande odlingshjälp skulle utbetalas i den mån odlingsarbetet utfördes. Kolonist å kolonat av mindre typ skulle i samma ordning äga utbetomma ett odlingsbidrag utan återbetalningsskyldighet av 500 kronor för uppodling efter den 1 maj 1925 av en hektar jord. Om särskilda skäl föranledde därtill, skulle kolonisten kunna erhålla visst uppskov med fullgörande

av i kontraktet bestämda odlings- och byggnadsskyldigheter. På kolonatet belöpande skatt och annan allmän tunga skulle, efter skedd ansökning och framgent under den tid kolonatet innehades med nyttjanderätt, betalas av staten, dock under högst femton år från den första upplåtelsen. Så snart kolonisten fullgjort honom kontraktssenligt åliggande odlings- och byggnadsskyldighet, skulle han få förvärva kolonatet med äganderätt. Med kapitalavbetalning å köpeskillingens amorteringsdel skulle få anstå, till dess femton år förflutit från kolonatets första upplåtande.

Enligt riksdagens beslut 1927 och 1928 hava vissa ytterligare förmåner beretts en del kolonister, såsom att åbyggnaderna underkastats vissa förbättringar och ytterligare diken upptagits på statens bekostnad.

Från de äldre upplåtelsevillkoren med däri enligt förutnämnda tillägsbestämmelser vidtagna ändringar avvika de i kungörelsen den 26 juni 1925, nr 291, fastställda upplåtelsevillkor huvudsakligen i följande hänseenden:

Allenast en typ av kolonat skall utläggas. Till varje kolonat lägges odlingsmark till erforderlig och lämplig areal, i regel ej under 8 och ej över 15 hektar. Utöver odlingsmarken tilldelas kolonatet så stor areal skogsmark, som erfordras för utvinnande av en årlig virkesavkastning av omkring 15—25 kubikmeter fast mått. Av staten utfört dikningsarbete skall omfatta, utom avlopps- och avledningsdiken, även anläggandet av laggdiken för odlingsarbetets omedelbara påbörjande.

Kolonaten skola i allmänhet helt bebyggas genom kolonisternas försorg. Därvid åtnjuter kolonist byggnadshjälp intill 3,500 kronor, vilket belopp i undantagsfall kan höjas till högst 4,500 kronor. Vissa byggnader skola vara fullbordade i regel senast inom 5 år från tillträdet.

Inom 15 år från tillträdet skall kolonist hava uppodlat minst $\frac{3}{10}$ av kolonatets odlingsmark, därvid det dock åligger honom att enligt fastställd odlingsplan uppodla under de första 3 åren en hektar, under närmast följande 3 år ytterligare en hektar samt under därpå följande 3 år ytterligare en hektar. — Kolonisten äger åtnjuta kontant odlingshjälp av 750 kronor, att utbetalas efter arbetets fortgång, i den mån kolonisten enligt fastställd odlingsplan uppodlar samt i mån av behov kalkar och gödslar $1\frac{1}{2}$ hektar torvmarksjord jämte ett mindre till potatisland avsett område fastmarksjord.

Köpeskillingen för kolonat bestämmes med hänsyn till värdet å jord och skog samt byggnadshjälp enligt allmänna grunder, som fastställas av Kungl. Maj:t. Vid kolonatets upplåtande första gången skall i upplåtelsehandlingen angivas, huru köpeskillingen skall beräknas.

Odlingspremier och skogsarbetspremier skola ej vidare utgå.

1928 års riksdagskrivelse.

Riksdagens ovannämnda skrivelse den 29 maj 1928, nr 263, föranledes av en *motion* (I: 76), vari hemställdes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte antingen genom kolonisationsnämnderna i Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län eller ock på annat sätt verkställa undersökning och värdering av kolonat, som från och med år 1918 upplåtits å kronoparkerna i Norrland och Dalarna, ävensom upprätta förslag till ändring av kontrakten med kolonisterna m.m. i anslutning till vad i motiveringen till motionen framhållits.

I motiveringen framhöll motionären, bland annat, följande: Vid riksdagens första beslut om kolonisation å de norrländska kronoparkerna efter nya grunder voro högkonjunktur och synnerligen onormala förhållanden rådande i landet. Då gällde det att erhålla tillräcklig arbetskraft å de avlägset liggande kronoparkerna, för att vederbörande skogsförvaltning på ett rationellt sätt skulle kunna tillvarataga naturtillgångarna i skogstrakterna. Villkoren blevo också rätt generösa — staten skulle sålunda själv uppföra byggnaderna å kolonaten — och man förväntade ett stort uppsving i den norrländska kolonisationen. Högkonjunkturen hade emellertid efterträtt av lågkonjunktur, och gallringsvirket, som vid tiden för upplåtelsen av kolonaten stått högt i pris, hade nu knappast något rotvärde. Domänstyrelsen utförde heller icke för närvarande några nämnvärda kulturarbeten på skogarna i lappmarken, och kolonisterna vore därför nästan utan arbetsförtjänst. Kolonisterna skulle nu, sedan frihetsåren gått till ända, börja erlagga lega för sina kolonat, men då de saknade tillfällen till arbetsförtjänst, hade de i stor utsträckning anhållit om uppskov därmed eller ock förklarats sig därtill oförmögna. Under förutsättning att domänstyrelsen i större utsträckning anordnade kulturarbeten å kronoparkerna, kunde en väsentlig förbättring härutinnan ernås. För att emellertid kolonisterna skulle kunna fullgöra sina genom kontrakten åtagna skyldigheter vore andra åtgärder erforderliga. Värdena å de av staten uppförda byggnaderna måste nedskrivas till verkliga belopp, och borde man överväga, huruvida icke de lån, med vars tillhjälp nybyggare själva uppfört sina byggnader, delvis kunde avskrivas. Marken, som vid upplåtelsen åsatts visst värde oavsett dess beskaffenhet, borde värderas efter olika godhetsgrader och hänsyn torde böra tagas till kolonatens belägenhet. En undersökning å samtliga kolonat borde verkställas av opartiska personer. Därvid skulle man bestämma det värde å av staten uppförda åbyggnader, efter vilket kolonisten skulle erlagga lega, samt fixera den lösensumma, som borde betalas vid förvärfv av kolonaten. Vidare skulle odlingsmarken åsättas det verkliga värdet. Ävenledes borde tillses, att kolonat, som vore utlagda på oduglig mark, bleve nedlagda. Slutligen borde kontrakten med kolonisterna ändras därhän, att kolonist, som det önskade, bleve löst från kolonatet. Staten skulle heller icke vid första arrendeperiodens slut kunna åläggas inlösa kolonat till det kristidsvärde, som en kolonist eventuellt beräknat hava nedlagt å detsamma. Efter dessa åtgärder skulle man sedan hava rätt fordra, att den åsatta legan under arrendetiden betalades. Eftergifter i den vägen torde nämligen medföra synnerligen ledsamma konsekvenser.

Jordbruksutskottet anförde i utlåtande (nr 66), vilket godkändes av riksdagen, i huvudsak följande.

Att den norrländska försökskolonisationen i vissa avseenden lett till mindre gynnsamt resultat berodde i väsentlig grad därpå, att verksamheten igångsattes under kristiden och att numera avsevärt förändrade förhållanden vore rådande, framförallt i fråga om möjligheterna till arbetsförtjänst. Värdena å jord och byggnader måste ock, i den mån de grundade sig på kristidens priser, nu anses för höga. Då dessa värden inverkade på legans storlek, betungades kolonisterna härigenom ytterligare. En undersökning av dessa förhållanden i ändamål att åstadkomma en skälig reglering vore därför i hög grad påkallad. I samband med den sålunda förordade utredningen torde jämväl böra undersökas behovet av åtgärder till skäligt nedbringande av kolonisternas låneutgifter. Likaså torde synnerlig uppmärksamhet

samhet böra fästas vid angelägenheten av att bereda arbetsförtjänst åt kolonisterna genom anordnande av arbeten å kronoparkerna.

Framställning av Västerbottens läns kolonisationsnämnd.

Västerbottens läns kolonisationsnämnd anför till stöd för sin ovan omförmälda framställning i huvudsak följande.

Nämnden hade erhållit den uppfattningen att, särskilt i fråga om de under åren 1918—1921 upplåtna och bebyggda kolonaten, de värden, som lagts till grund för avgäld och köpeskilling, vore väl högt upptagna. Vad anginge värdet å odlingsmarken, så hade detta utan hänsyn till jordens läge och beskaffenhet lika för alla kolonat upptagits till 50 kronor för hektar. Detta belopp hade beräknats motsvara hälften av dikningskostnaden. Nuvarande kostnad för utdikning av en hektar odlingsmark kunde emellertid icke beräknas högre än 65 kronor. Det för odlingsmarken å ifrågasvarande kolonat fastställda värdet måste alltså anses för högt. Detsamma gällde även de efter år 1921 upplåtna kolonaten. Beträffande byggnaderna så kunde av staten uppförda s. k. förstahandsbyggnader, vilkas värde beräknats till 5,000 kronor, numera uppföras för en kostnad av 3,675 kronor. Uppförandet av byggnader å självbyggda kolonat, vartill byggnadshjälp utgått med 4,500 kronor, hade i vissa fall under åren 1918—1921 dragit en kostnad av ända upp till 12,000 kronor. Motsvarande byggnader kunde nu uppföras för i runt tal 5,500 kronor. Då kolonisten sålunda hade att, även efter avdrag av byggnadshjälpen från staten, förränta ett avsevärt byggnadskapital, vore hans ställning sämre än om förstahandsbyggnaderna uppförts genom statens försorg. Av vad sålunda anförts framginge, att de kolonister, som fått till sig upplåtna kolonat under tiden 1918—1921 och numera hade att utgöra lega för desamma, i flertalet fall befunne sig i en mycket svår ställning. Därest kontraktens bestämmelser om förverkande av nyttjanderätten måste tillämpas, torde flera kolonister bliva tvungna att lämna kolonaten. En nedsättning torde å andra sidan medföra, att kolonister, som nu ansåge sig oförmögna att gälda legan och försökte bliva fria från sina kontrakt, komme att fatta nytt mod och söka fullgöra sina skyldigheter.

Framställningar från kolonisthåll.

Av ovannämnda från kolonisthåll inkomna framställningar inhämtas i huvudsak följande.

I flertalet framställningar uppgives, att kolonisterna på grund av under dyrtiden åsamkade skulder och ringa arbetsförtjänst vore urståndsatta att fullgöra kontraktensliga skyldigheter, och anhålles därför om lindringar i upplåtelsevillkoren. Såsom särskilt angeläget framhålls utsträckning av frihetsåren. Även erinras, att köpeskillingarna för kolonaten med hänsyn till nu rådande prisläge måste anses för höga. Vidare uttalas önskemål om, att kolonisterna måtte beredas bättre arbetstillfällen i statens skogar, att ytterligare odlingsbidrag måtte utgå, att odlingsmarken måtte genom statens försorg fullständigt torrläggas och att, där så vore erforderligt, kolonisterna måtte tilldelas kalk eller konstgödning eller erhålla bidrag till anskaffande därav.

I framställningen från kolonister å Östra och Västra Jörnsmarkens kolonisationsområde uppgives vidare, att odlingsmarken å ett flertal kolonat vore oduglig och kolonisationen ett misslyckat experiment, samt framställas vissa påståenden i fråga om omständigheterna vid upplåtandet av kolonaten å området.

Med anledning av sistberörda uppgifter har *Västerbottens läns kolonisationsnämnd* i utlåtande över framställningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förordna om undersökning genom opartiska personer angående förhållandena å ifrågavarande kolonat. Detta förslag har biträts av *domänstyrelsen* och *länsstyrelsen i Västerbottens län*, därvid länsstyrelsen förklarar sig villig att utse lämpliga personer att verkställa undersökningen.

Egnahemsstyrelsen har vid verkställandet av den åt styrelsen anförtrödda utredningen anlitat medverkan av kolonisationsnämnderna, i det styrelsen från dessa infordrat dels åtskilliga uppgifter rörande inom deras verksamhetsområden belägna kolonat dels ock yttranden och förslag i ämnet. Vidare har styrelsen vid en resa till ett flertal kolonatområden under augusti 1928 å ort och ställe själv närmare undersökt förhållandena vid kolonaten samt därstädes sammanträffat med ett stort antal kolonister. Vid resan har till egnahemsstyrelsen från kolonisthåll överlämnats åtskilliga skrivelser, protokoll och resolutioner.

Egnahemsstyrelsens utredning och förslag.

Av de från kolonisationsnämnderna till egnahemsstyrelsen inkomna yttrandena inhämtas i huvudsak följande.

Uttalanden av kolonisationsnämnderna.

Inom *Gävleborgs län* hava 25 kolonat utlagts, samtliga mindre statsbyggen, vilka alla uppgivas vara upplåtna. Köpeskillingsbeloppen hava för hus och jord bestämts till 5,288—5,431 kronor per kolonat. Legan skulle från och med sjätte till och med åttonde året utgå efter ungefär 94 kronor per kolonat. Av kolonisterna hava 15 odlat högst en hektar, medan övriga 10 odlat mellan en och två hektar. Kolonisationsnämnden anser, att det allmänna tillståndet på kolonaten numera är någorlunda gott, helst som arbetstillgången för kolonisterna nu i stort sett är tillfredsställande. I de flesta fall torde kolonisterna utan allt för stora svårigheter kunna erlagga avgälderna, men all lättnad vore ju dock välkommen. Någon nedskrivning av jordvärdet borde ej ske, och även beträffande nedskrivning av byggnadsvärdet ställde nämnden sig tveksam. Skulle likväl en nedskrivning å övriga områden ske, borde även kolonaten i *Gävleborgs län* komma i åtnjutande av samma förmån. Lämpligare vore, att kolonisterna efter kolonisationsnämndens beprövande bereddes lättnad genom ytterligare frihetsår, exempelvis tre år, dock under villkor, att kolonisten under dessa frihetsår utförde arbete för kolonatets förbättring såsom nyodling, brädfodring av boningshuset eller dylikt. Endast i särskilt ömmande fall skulle befrielse kunna medgivas utan sådan arbetsprestation av kolonisten.

Jämtlands läns kolonisationsnämnd uppgiver, att av 44 utlagda kolonat 23 icke äro upplåtna, närmast av den anledning att nämnden ansett sagda kolonat olämpliga. Av de 21 upplåtna kolonaten äro 6 mindre statsbyggen och övriga 15 mindre självbyggen. Köpeskillingen för jord och hus är i runt tal 4,800 kronor vid självbyggena och 5,300 vid statsbyggena. Legan utgör ungefär 85 kronor vid självbyggena och cirka 95 kronor vid statsbyggena, allt under den tid lega efter allenast 1.8 procent beräknas. Av kolonisterna hava 14 odlat högst en hektar, 6 kolonister mellan en och två hektar samt en något över 2 hektar. Nämnden anser det skäligt, att för

de statsbyggda kolonaten köpeskillingen nedsättes med omkring 20 procent i vad angår byggnadsvärdet. Då självbyggarna uppfört sina byggnader under i stort sett samma prisläge, som det nu rådande, torde någon nedskrivning för dem knappast vara befogad. Skulle likväl en nedsättning för kolonaten i allmänhet komma till stånd, borde denna även omfatta de självbyggda kolonaten inom nämndens område. Vidare förordas, att kolonisterna komma i åtnjutande av ytterligare tre frihetsår, dock utan att härför krävas ökade förpliktelser för kolonisterna i form av odlingsskyldighet e. d.

Västerbottens läns kolonisationsnämnd anför, att inom länet utlagts 330 kolonat, varav dock 72 äro såsom mindre lämpliga slofade eller eljest icke upplåtna, 71 lediga samt 187 upplåtna. Av de upplåtna äro 67 mindre statsbyggen, 31 mindre självbyggen samt 89 större självbyggen. Köpeskillingen för jord och hus uppgår till ungefär 5,300 å 5,400 kronor för de mindre statsbyggena, till omkring 4,800 å 4,900 kronor för de mindre självbyggena samt till 5,300 å 5,800 kronor för de större självbyggena. Å samtliga kolonat hava 292 hektar nyodlats, utgörande något över 1.5 hektar i medeltal per upplåtet kolonat. 12 kolonister hava odlat vardera över 3 hektar, därav två jämväl över 4 hektar. Nämnden föreslår, att värdet å byggnaderna för alla kolonat nedskrivs till 3,500 kronor. Tillika föreslås, att den legofria tiden fortfarande bestämmes till fem år, men att legan för de därpå följande tio åren nedsättes till hälften, d. v. s. beräknas efter en räntefot av 1.8 procent å utgångsvärdet, beräknat efter den nyss föreslagna normen. För tillgodonjutande av dessa förmåner borde någon ytterligare odlingsskyldighet icke åläggas kolonisten, som ändock har att under denna tid fullgöra odlingsskyldighet enligt kontraktet. Vidare föreslås, att individuell uppskattning företages av kolonatens innehav av och priset å odlingsvärd odlingsmark. Därjämte föreslås, att särskilt anslag ställes till förfogande för utlämnande av bidrag till laggdiken, förslagsvis med $\frac{2}{3}$ av kostnaden härför. För att uppmuntra odlingsverksamheten föreslår nämnden, att särskilt anslag ställes till förfogande för utlämnande av odlingsbidrag för den odling, som kontraktsevenligt utföres, efter det kolonist fullgjort det odlingsarbete, varför ersättning utgår enligt kontraktet. Slutligen hemställer nämnden att, därest nu föreslagna lättnader och förmåner beviljas, såsom särskilt villkor för desammas åtnjutande uppställas att, om kolonist sedermera avträder kolonatet och skall erhålla ersättning för det arbete och de kostnader han nedlagt å kolonatet, värdet av dessa förbättringar skall nedsättas med belopp, motsvarande de lättnader och förmåner han tillgodonjutit, enär kolonisten i annat fall skulle bliva obehörigen riktad på statens bekostnad.

Norrbottens läns kolonisationsnämnd uppgiver, att inom länet utlagts 257 kolonat, varav dock 48 icke äro upplåtna. Härtill komma ungefär 40 tidigare slofade kolonat. Av de upplåtna äro 130 mindre statsbyggen, 27 mindre självbyggen och 52 större självbyggen. Å samtliga kolonat hava 288 hektar nyodlats, utgörande ungefär 1.3 å 1.4 hektar i genomsnitt per upplåtet kolonat. 23 kolonister hava odlat vardera över 3 hektar, därav 5 jämväl över 4 hektar. Nämnden föreslår, att värdet å byggnaderna måtte nedsättas allt efter förhållanden å skilda kolonat. Mellan värdena högst 3,500 kronor och lägst 1,800 kronor borde sålunda vederbörande kolonisationsnämnd få med hänsyn till respektive kolonats läge och beskaffenhet, tillgången på arbetstillfällen, avsättningsmöjligheter m. m. bestämma byggnadsvärdet. Värdet å den odlingsbara myrmarken borde bibehållas vid 50

kronor per hektar; däremot borde värdet å den odlingsbara fastmarken och den produktiva skogsmarken nedsättas till 10 kronor per hektar samt värdet å övrig mark (impediment) till 1 krona per hektar. Vidare föreslås, att de legofria åren utsträckas från fem till tio år, dock mot skyldighet för kolonisterna att, i den mån tillgång finnes på odlingsmark, årligen odla 0.5 hektar på de större och 0.25 hektar på de mindre kolonaten. Ytterligare föreslås att, då kolonat, som tidigare upplåtits till kolonist, vilken sedan övergivit kolonatet utan att därå hava verkställt några avsevärdare förbättringar, ånyo upplåtas till annan person, hinder ej bör möta för nämnden att, om förhållandena eljest giva anledning därtill, bestämma tillträdesdagen till annan än den dag, som bestämts vid den ursprungliga upplåtelsen. Slutligen erinrar nämnden därom, att myrmarken å vissa kolonisationsområden uppvisar en alldeles särskilt stor kalkbrist, som måste avhjälpas innan det arbete, som nedlagts vid markens uppodling, kan giva odlaren skälig lön för mödan. Då kolonisterna så gott som undantagslöst ej äga sådana ekonomiska resurser, att de själva förmå avhjälpa denna kalkbrist, synes det påkallat, att kolonist på kolonisationsområde, vars myrmark företer särskilt stor kalkbrist, må efter vederbörande kolonisationsnämnds noggranna beprövande kunna tilldelas lämplig mängd jordbrukskalk.

Av förestående och i övrigt tillgängliga uppgifter inhämtas, att i Norrland och Dalarna för närvarande i allt äro upplåtna 448 kolonat, därav 234 mindre statsbyggen, 73 mindre självbyggen och 141 större självbyggen. Å de upplåtna kolonaten hava tillhoppa ungefär 615 hektar nyodlats. De fastställda köpeskillingsbeloppen för hus och jord torde uppgå till sammanlagt i runt tal 2.3 miljoner kronor för berörda nu upplåtna kolonat.

Egnahemsstyrelsens utredning utmynnar i hemställan att Kungl. Maj:tt måtte föreslå riksdagen

Egnahems-
styrelsens
förslag.

A) att medgiva, att beträffande redan utlagda kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna ändringar av hittills gällande upplåtelsevillkor må vidtagas i följande hänseenden, nämligen

1) att kolonist, som vederbörligen fullgör sina odlings- och övriga skyldigheter enligt kontraktet, befrias från erläggande av lega för kolonatet under ytterligare fem år, eller, om han före utgången av de legofria åren övertager kolonatet med äganderätt, från erläggande av ränta å ogulden köpeskillning för kolonatet under så lång tid, att denna tid tillhoppa med den legofria tiden utgör tio år;

2) att beträffande sådant kolonat, som under de tio närmaste åren från den första upplåtelsen antingen någon tid stått obesatt eller å vilket en förutvarande innehavare märkbart brustit i uppfyllandet av byggnads- eller odlingsskyldighet, frihet från erläggande av lega, respektive ränta, må medgivas den nya innehavaren jämväl under så lång tid efter sagda tio år, som skäligen kan anses motsvara den tid, varunder kolonatet sålunda varit obesatt eller besuttits av en föregående innehavare utan fullgörande av byggnads- och odlingsskyldigheter;

3) att det för beräknande av lega och köpeskillning för kolonat åsatta värdet å byggnader nedsättes, för såväl statsbyggda som så kallade själv-

byggda kolonat, till 3,500 kronor, med rätt för vederbörande kolonisationsnämnd, respektive domänstyrelsen beträffande kolonat inom Kopparbergs län, att, där särskilda skäl därtill föranleda, medgiva ytterligare nedsättning till lägst 3,000 kronor samt, efter särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t i fråga om Norrbottens och Västerbottens län, jämväl därunder till lägst 2,000 kronor;

4) att kolonist må tilldelas ytterligare odlingsbidrag av 250 kronor, att utbetalas i den mån han under tiden 1929/1930 enligt av kolonisationsnämnden, respektive domänstyrelsen beträffande kolonat inom Kopparbergs län, godkänd plan nyodlar en hektar jord; samt

5) att såsom vilkor för att kolonist skall komma i åtnjutande av de här ovan under 1)—4) omförmälda ytterligare förmåner skall gälla, att kolonisten, som därefter har att utan påkallande av ytterligare statsunderstöd själv fullfölja sitt kolonisationsföretag, med vederbörande kolonisationsnämnd, respektive domänstyrelsen, avtalar om sådan ändring av kontraktets bestämmelser rörande ersättning åt kolonist vid avträde av kolonat, att denna bestämmelse kommer att efter ändringen innebära, att kolonist vid kolonats avträdande skall äga åtnjuta ersättning för de förbättringar han å kolonats utfört i avseende å jord, diken, hägnader, hässjor, vägar och byggnader, att ersättningen därvid utgår med hänsyn till det ökade värde, kolonats i följd av förbättringen kan anses äga vid avträdet i jämförelse med värdet vid tillträdet, dock ej med högre belopp än som motsvarar den kostnad, som för kolonisten varit nödig för förbättringens utförande, samt att vid ersättningens beräkning skall avräknas värdet av virke, som för förbättringens utförande tillhandahållits kolonisten av staten, samt de ursprungliga belopp, som kolonisten kan hava enligt kontraktet eller eljest bekommit såsom odlings-, diknings- eller byggnadshjälp; och må ersättning ej utgå för byggnader, till vilkas utförande kolonisten ej ägt erhålla virke;

B) att, utöver det anslag som eljest må anvisas för hithörande kolonisationsverksamhets fullföljande, för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 65,000 kronor för utlämnande av första delarna av sådana odlingsbidrag, som avses ovan under 4).

Allmänna
läget å kolo-
naten.

Beträffande det allmänna läget å kolonaten och behovet av lindringar i upplåtelsevillkoren anför *egnahemsstyrelsen*:

Egnahemsstyrelsen hade genom de av styrelsen företagna besöken på kolonatområden samt av de från kolonisationsnämnderna inkomna yttrandena fått det samlade intrycket, att kolonisterna i allmänhet näppeligen vore i stånd att uppfylla de dem enligt kontrakten åliggande ekonomiska skyldigheterna. Detta gällde huvudsakligen kolonisterna inom Norr- och Västerbottens län, men då det helt övertygande antalet kolonat funnes inom dessa län, hade omdömet mycket vidsträckt giltighet.

Visserligen hade förhållandena på kolonatområdena under senaste tid i viss mån stabiliserats. Sålunda hade ett antal olämpliga kolonat nedlagts, och en del mindre lämpliga kolonister hade ersatts med mera dugliga. Givet vore också, att i den mån tiden framskridit kulturarbeten i växande omfattning nedlagts på kolonaten. Trots detta måste dock sägas, att flertalet

kolonat ännu icke ägde någon nämnvärd ekonomisk bärkraft samt att kolonisterna i allmänhet hade så knappa existensmöjligheter, att de för närvarande icke mäktade erlägga föreskriven lega för kolonaten.

Orsakerna härtill vore flera. I och för sig vore det en mycket vanskelig uppgift att helt och hållet från ris och rot nybilda jordbrukslägenheter, belägna huvudsakligen å myrjord inom Lappmarkens skogsregion. Läge och markbeskaffenhet samt odlings- och torrlägningsförhållanden hade också beträffande en del kolonat och kolonatområden varit mindre gynnsamma och under stundom olämpliga. I stort sett torde kunna sägas, att svårigheterna för en ekonomisk och rationell odling och jordbruksdrift å ifrågasvarande myrmarker visat sig vara större, än man från början torde beräknat. Den av statens kolonisationsnämnd utförda torrläggningen av odlingsmyrarna hade i många fall visat sig otillräcklig, i det att laggdiken saknats samt avloppsdikena upptagits till för ringa djup och utan tillräckligt hänsynstagande till torvmarkens sättning. Av kolonisterna bedriven växtodling å dylika, ofullständigt avdikade myrar hade därför i många fall givit klen resultat. I fråga om myrmarksodlingen hade det vidare visat sig, att frågan om riktig och tillräcklig användning av konstgödning ofta varit för kolonisterna mycket svårlöst. De hade till en början tydligen saknat insikter om konstgödningens betydelse samt icke haft ekonomiska resurser att inköpa och hemforsla erforderliga gödningsämnen. Jämväl hade kalkfrågan ofta vållat kolonisterna bekymmer. Med de få kreatur, kolonisterna hölle, hade den odlade jorden ej heller kunnat tillföras tillräcklig mängd naturlig gödsel. Med hänsyn till dennas stora betydelse även vid myrodling hade jämväl nyssnämnda omständighet bidragit till det ej sällan mindre gynnsamma resultatet av odlingen å kolonaten. Vidare hade den för odling av potatis och korn avsedda fastmarksjorden i en del fall varit mycket svårodlad och understundom därjämte otjänlig att uppbyggnas till åker.

Över huvud taget hade odlingsarbetet å kolonaten ännu icke givit sådant resultat, att man annat än i undantagsfall kunde tala om jordbruksdrift i egentlig mening å kolonaten. I regel uppginge odlingen till endast 1 å 2 hektar per kolonat, och vad som odlats befunne sig i många fall — ej sällan på grund av dålig torrläggning samt brist på gödning och kalk — i sådant skick, att växtodlingen lämnade ringa lön för mödan. Med dylik omfattning och art beträffande odlingen samt med de få kreatur, som i allmänhet funnes — 1 å 2 kor — vore det givet, att jordbruket å kolonaten ännu i regel vore mycket svagt och ej i stånd att förse kolonisten och hans familj med erforderliga livsmedel. Någon kontantinkomst av kolonatens jordbruk kunde det icke annat än i vissa undantagsfall ännu vara fråga om.

Under sådana förhållanden vore kolonisterna för sin existens givetvis i hög grad beroende av kontanta förtjänster vid arbete utom kolonaten. Vid kolonisationsföretagens igångsättande räknades det med, att den erforderliga arbetsförtjänsten skulle erhållas huvudsakligen genom skogsarbete på den omgivande kronoparken. Såsom torde vara väl känt, hade tillgången på dylikt skogsarbete för kolonisterna varit i stort sett mycket begränsad, och detta trots att skogsförvaltningen — så vitt styrelsen vid sin resa kunnat finna — i allmänhet gjort ansträngningar för att bereda kolonisterna förtjänstarbete. Enligt vad som vid styrelsens besök å kolonatområdena uppgavs från kolonisthåll skulle kolonisternas bruttoinkomst på skogsarbete stanna vid i allmänhet 400 å 500 kronor för vinterhalvåret. Under sommarsäsongen, då kolonisterna önskade och behövde vara hemma för odlingsarbete, kunde arbetsförtjänsten knappast uppgå till hälften av förtjänsten

under vintern. Då frågan om beredande av ytterligare skogsarbete åt kolonisterna av Kungl. Maj:ts hänskjutits till vederbörande myndighet, domänstyrelsen, ville egnahemsstyrelsen icke nu närmare ingå härpå. Egnahemsstyrelsen ville blott konstatera, att kolonisternas kontanta arbetsförtjänster hittills i allmänhet varit så knappa, att de endast lämnat kolonisterna möjlighet till nödtorftigt uppehälle och ej givit erforderligt överskott för betalande av kontanta avgifter för kolonatens besittande.

I många fall hade läget för kolonisterna än ytterligare försvårats av den anledning, att kolonaten tillkommit under en tid med höga priser, vilket medfört, att de kolonister, som själva utfört byggnadsarbeten och som anskaffat inventarier under högkonjunkturen, lidit av det därefter inträffade prisetfall.

Trots de avsevärda svårigheter, som alltså föreläge för flertalet kolonister att erhålla utkomst av jordbruk och skogsarbete, torde det allmänna läget å kolonaten ej böra betraktas såsom hopplöst. Kolonisterna själva syntes i stort sett vara intresserade av att fortsätta, blott de erhöles viss lättnad med utgivande av kontantavgifter för kolonaten. De hade blivit rotfasta i orten och bundna vid sina hem samt hoppades att kunna slå sig igenom till en bättre ställning, än de haft innan de blevo kolonister. Det måste också sägas, att ett ej ringa antal kolonister utfört ett storartat arbete för bygd-brytning i ödemarken samt vore väl förtjänta av att i lugn få fortsätta härmed, varigenom helt visst åtskilliga goda jordbruks- och skogsarbetar-byar å de norrländska kronoparkerna småningom komme att uppstå. Detta torde emellertid taga åtskillig tid i anspråk, och för att resultatet av kolonisationsförsöken måtte kunna bliva det beräknade, måste säkerligen kolonisterna beredas ytterligare lättnader.

Vad egnahemsstyrelsen sålunda anført har ej föranlett någon erinran från domänstyrelsens sida.

Statskontoret anför i förevarande hänseende i sitt ovannämnda utlåtande:

Enligt egnahemsstyrelsens uppfattning vore kolonisterna näppeligen i stånd att uppfylla de dem enligt kontrakten åliggande ekonomiska skyldigheterna. Då härtill komme, att kolonisterna i många fall icke kunnat å de upplåtna kolonaten vinna den utkomst, som förespeglats dem, samt de förpliktelser staten åtagit sig gentemot kolonisterna i vissa avseenden icke blivit uppfyllda, ville det synas, att skälighet och rättvisa bjöde, att staten nu trädde hjälpande emellan.

Medan sålunda kolonisterna icke av kolonisationen erhållit vad de väntat, finge densamma även ur statsekonomisk synpunkt anses mindre lyckad. Statens utgifter för kolonisationen beräknades vid innevarande budgetårs utgång uppgå till omkring 5,760,000 kronor eller ungefär 13,000 kronor för vart och ett av de nu upplåtna kolonaten. Med frånräknande av det belopp å 2,300,000 kronor, vartill statens tillgångar i jord och hus å kolonaten uppskattades — en tillgång som finge anses vara av tvivelaktigt värde — skulle i allt fall statens kostnader för vart och ett av kolonaten uppgå till omkring 8,000 kronor.

Erfarenheterna av kolonisationsverksamheten syntes vara sådana, att det torde kunna ifrågasättas, om det icke för staten rent av vore ekonomiskt fördelaktigt att nu till kolonisterna utan anspråk på ersättning överlämna kolonaten, men då det kunde befaras, att den kolonisation, som uppstått, härigenom äventyrades, ansåge sig statskontoret dock icke böra förordna en

sådan åtgärd utan anslöte sig till egnahemsstyrelsens förslag, att åt kolonisterna bereddes någon lindring i för dem nu gällande villkor.

Erinras må vidare, att *statsrevisorerna* i sin ovannämnda berättelse funnit det oundgängligen nödvändigt, att lindringar i villkoren för de hittills beslutade kolonatupplåtelseerna snarast komme till stånd.

Till stöd för de under litt. A) 1) och 2) i egnahemsstyrelsens hemställan framställda förslag om *utsträckning av den legofria tiden och av den räntefria tiden i fråga om ogulden köpeskillning för kolonat* anför egnahemsstyrelsen:

Motiveringen
för de av egnahemsstyrelsen
föreslagna
åtgärderna.

I första rummet syntes det vara nödvändigt och av vikt, att kolonisterna erhöles frihet under ytterligare några år från erläggande av lega för kolonaten. Såsom styrelsen förut utvecklat, torde kolonisterna i gemen ännu icke kunna betala den föreskrivna legan. Genom ytterligare frihetsår komme de att beredas andrum och torde under denna tid genom fortsatt odlingsarbete m. m. komma att skapa sig en mera tryggad ställning, varigenom kolonatens bärkraft så ökades, att kolonisterna därefter borde kunna erlägga vissa avgifter. Mot ytterligare frihetsår kunde visserligen invändas, att mindre dugliga kolonister därigenom komme att längre än vad önskligt vore kvarstanna på kolonaten. Emellertid vore att märka, att under tidens lopp en utgallring på naturlig väg av mindre lämpliga kolonister skett och alltjämt skedde samt att det för erhållande av de ytterligare frihetsåren borde fordras, att vederbörande kolonist successivt fullgjorde de odlings-, byggnads- och andra dylika skyldigheter, som åvilade honom enligt kontraktet. Genom att vederbörande kolonisationsnämnder ganska strängt hölle på det sistnämnda kravet, torde olämpliga kolonister successivt bliva ersatta med mera dugliga. Egnahemsstyrelsen hade vid frågans överbäggande ur skilda synpunkter stannat vid att förorda, att kolonisterna bereddes ytterligare fem frihetsår. Detta skulle alltså innebära, att beträffande de kolonat, där lega ännu ej skolat erläggas, frihetsåren skulle bliva till antalet sammanlagt tio. Vid de kolonat, där lega för ett eller annat år redan kunde hava erlagts, syntes någon återbetalning ej böra ske, utan i stället torde frihet från lega böra givas för de härnäst kommande fem åren, så att även i dessa fall tillhoppa tio frihetsår erhöles. Skulle kolonist under den tid, frihet från lega medgivits, förvärva kolonatet med äganderätt, torde frihet från erläggande av ränta å köpeskillningen för kolonat böra medgivas under så lång tid, att denna jämte de legofria åren utgjorde tio år. Enär det understundom torde inträffa, att ett kolonat antingen stode obesatt någon tid under de tio närmaste åren från den första upplåtelsen eller innehades av en kolonist, som märkbart eftersatte sina odlings- och byggnadsskyldigheter och därefter lämnade kolonatet, syntes det befogat, att i dylika fall medgiva den nye innehavaren skäligen förlängning av den lego-, respektive räntefria tiden.

Domänstyrelsen gör ej någon erinran mot vad egnahemsstyrelsen ifrågasatt uti förevarande hänseende.

Statskontoret har härutinnan gjort följande uttalande:

På av egnahemsstyrelsen anförda skäl torde kolonisterna böra få tillgodogjuta ytterligare fem frihetsår. Styrelsen hade i sin hemställan föreslagit, att sådan förmån skulle tillkomma kolonist, som vederbörligen fullgjorde

sina odlings- och övriga skyldigheter enligt kontrakt. Innebörden av det sålunda föreslagna villkoret syntes emellertid icke vara fullt klar.

I fråga om *skäligheten av de till grund för erläggande av lega och köpeskillning åsatta värden å kolonaten*, i vilket hänseende egnahemsstyrelsen framlagt förslag under litt. A 3) i sin hemställan, anför *egnahemsstyrelsen*:

Odlingsmarken (med den av staten utförda dikningen) hade enligt kontrakten åsatts ett konstant värde av 50 kronor per hektar. Statens kolonisationsnämnd syntes alltså icke hava begagnat sig av den i föreskrifterna medgivna möjligheten att »med hänsyn till markens läge och beskaffenhet skäligen nedsätta» detta jordvärde. Givetvis kunde skäl nu — sedan mera erfarenhet vunnits om odlingsmarkens relativa värde å skilda kolonat — anföras till stöd för kravet på nedsättning i vissa fall av berörda värdebelopp. I stort sett hade dock denna del av frågan mindre betydelse för kolonisterna, i det att jordvärdet i allt fall representerade endast en mindre del av köpesumman. För t. ex. de statsbyggda kolonaten representerade jordvärdet vid köpeskillningens bestämmande ett belopp av ungefär 250 kronor mot ett värde å byggnaderna av 5,000 kronor. En jämkning i vissa fall av jordvärdet — vilken skulle förutsätta en ganska dyrbar och svårutförbar undersökning å samtliga kolonat — skulle alltså vara en åtgärd mera för ernående av teoretisk rättvisa än för åstadkommande av ekonomiskt påtagliga resultat. Styrelsen ansåge därför, att ändring av jordvärdena ej med nödvändighet borde ske. Däremot funnes så mycket större anledning att ifrågasätta nedsättning av byggnadsvärdena, för närvarande 5,000 kronor för statsbyggen och i regel 4,500 kronor för självbyggen. Dessa värden måste nämligen ur synpunkterna av kolonatens ekonomiska bärkraft och deras antagliga salupris i fria marknaden betraktas såsom allt för höga. En rätt väsentlig nedskrivning av dessa värden torde därför vara ofrånkomlig, i syfte att den för kolonaten bestämda slutliga köpesumman skulle kunna anses motsvara kolonatens verkliga värde i dens hand, som — med de resurser som stode till kolonisternas förfogande — komme att besitta vederbörande kolonat. Med stöd av gjorda iakttagelser och under hänsyn tagande till från kolonisationsnämnderna ingivna förslag hade styrelsen ansett sig böra förorda, att byggnadsvärdet å redan utlagda kolonat nedsattes till 3,500 kronor för samtliga dylika kolonat, dock att vederbörande kolonisationsnämnd därjämte medgäves att, där särskilda skäl därtill föranledde, ytterligare nedsätta sagda värde dock icke under 3,000 kronor. Vid dylik ytterligare nedsättning syntes hänsyn böra få tagas icke blott till med byggnadsföretagen förenade omständigheter utan jämväl till sådana faktorer som särskilt ogynnsamt läge, dålig odlingsjord m. m. Då inom Norrbottens och Västerbottens län torde finnas vissa kolonatområden, där förhållandena vore särskilt ogynnsamma, torde Kungl. Maj:t böra äga rätt att i dylika undantagsfall medgiva än ytterligare sänkning av byggnadsvärdet, dock till lägst 2,000 kronor.

Mot vad egnahemsstyrelsen sålunda föreslår har *domänstyrelsen* ej haft något att erinra.

Statskontoret anför i sitt utlåtande:

Egnahemsstyrelsens förslag, att det värde, som för beräkning av lega och köpeskillning åsatts byggnaderna, skulle nedsättas i så måtto, att det skulle bli högst 3,500 kronor, innebure, att statens fordran å 2,300,000

kronor för jord och hus å kolonaten skulle nedskrivnas med minst 700,000 kronor; men då, såsom statskontoret förut berört, denna fordran finge anses skäligen osäker, torde en dylik nedskrivning icke böra vålla betänkligheter. Det torde jämväl få anses riktigt, att möjlighet lämnades öppen att i vissa fall nedsätta köpeskillingsbeloppet till 2,000 kronor och härigenom bringa detsamma i närmare överensstämmelse med marknadsvärdet.

Statsrevisorerna hava yttrat, att det syntes böra tagas under övervägande, huruvida en större nedskrivning av byggnadsvärdena än som av egnahemsstyrelsen ifrågasatts borde äga rum.

Beträffande det av egnahemsstyrelsen i dess hemställan under litt. A) 4) upptagna förslag om tilldelande av *ytterligare odlingsbidrag* till kolonisterna anför *egnahemsstyrelsen*:

Styrelsen hade tagit under övervägande, huruvida det icke vore av nöden, att kolonisterna bereddes ytterligare understöd för odlingsarbetets fullföljande. Syftet med denna kolonisation hade ju bland annat varit att genom nyodling få till stånd jordbrukslägenheter å kronoparkerna, låt vara att skogsarbetsfrågan därjämte intagit en dominerande plats. Då det nu emellertid visat sig ytterligt svårt att i tillräcklig omfattning skaffa arbetstillfällen åt kolonisterna samt då kolonisterna — med rätta — i vidgad odling såge en källa till tryggare bärgning, syntes det vara av allmänt intresse att befrämja odlingsarbetet å kolonaten. Det hade också, såsom ovan anförts, visat sig, att odlingsarbetet å myrarna varit för kolonisterna mera vanskligt än vad man tidigare beräknat samt att odlingen tarvat så stora kostnader, att kolonisterna med sina begränsade inkomster haft stora svårigheter att fullgöra sina odlingskyldigheter. Visserligen funnes möjlighet jämväl för kolonisterna att hos vederbörande hushållningssällskap ansöka om bidrag ur anslaget till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk, men då detta anslag tyvärr vore knappt i förhållande till efterfrågan, torde kolonisterna endast i ringa mån bliva delaktiga härav. Egnahemsstyrelsen förordade därför, att bidrag till nyodling finge i särskild ordning genom vederbörande kolonisationsnämnd beviljas kolonisterna. Detta ytterligare odlingsbidrag borde komma samtliga kolonister till del samt utgå med 250 kronor i den mån en hektar nyodlades. Sagda odling torde böra utföras under en tid av 2 år med 0.5 hektar årligen. Enär kolonisterna förut tillförsäkrats 500 kronor i odlingsbidrag, skulle alltså sammanlagda odlingshjälpn uppgå till 750 kronor, d. v. s. samma belopp, som i domänstyrelsens förslag den 19 september 1928 ifrågasatts såsom sammantaget odlingsbidrag till skogstorp- och odlingslägenhetshavare. För nyss berörda ytterligare odlingsbidrag skulle i allt beräknas åtgå ungefär 130,000 kronor, vilket fördelat på två år motsvarade ett statsanslag av 65,000 kronor för ett vart av budgetåren 1929/1930 och 1930/1931.

Mot egnahemsstyrelsens förslag i denna del har *domänstyrelsen* ej haft annat att erinra än att domänstyrelsen ansett, att den tid, inom vilken nyodlingen skulle utföras, borde utsträckas att omfatta även år 1931 med hänsyn därtill, att enbart upprättande av plan för nyodling krävde viss tid.

Statskontoret anför uti ifrågavarande hänseende följande.

Lämpligheten av att bevilja kolonisterna ytterligare odlingsbidrag torde kunna starkt ifrågasättas. Ett dylikt understöd torde nämligen ej i nämnvärd grad bidraga till att förbättra kolonisternas ekonomiska ställning, då

det med stor sannolikhet kunde antagas, att ett sådant understöd i de flesta fall komme att användas, icke för sitt egentliga ändamål, uppodling, utan till de direkta utgifterna för livsuppehälle. En följd härav kunde också bliva, att mindre lämpliga kolonister kvarstannade å kolonaten längre än annars skulle vara fallet.

Rörande de av egnahemsstyrelsen i dess hemställan under litt. A) 5) ifrågasatta villkor för att kolonist skulle komma i åtnjutande av de föreslagna förmånerna yttrar egnahemsstyrelsen följande.

Därest kolonisterna erhöle de av egnahemsstyrelsen föreslagna ytterligare förmånerna, borde de därefter utan vidare statlig hjälp själva kunna genomföra respektive företag. Det borde därför vid hjälpens lämnande uttryckligen framhållas, att kolonisterna hade att i fortsättningen utan påkallande av ytterligare statsunderstöd fullfölja de av dem innehavda kolonisationsföretagen. Vidare borde såsom särskilt villkor för dessa förmånens erhållande fordras, att kolonist medgäve sådan ändring av kontraktets bestämmelser om ersättning vid kolonats avträdande, att dylik eventuell ersättning för de förbättringar kolonisten utfört å kolonaten icke beräknades enbart med hänsyn till kolonistens verkliga kostnader härför, utan i stället att ersättningen utginge med hänsyn till det ökade värde, kolonaten i följd av förbättringen vid avträdet kunde anses äga, dock ej med högre belopp än som motsvarade den kostnad, som för kolonisten varit nödig för förbättringens utförande. Givet vore, att vid beräkandet av här avsedd ersättning avdrag skulle ske för allt det ekonomiska understöd, staten lämnat kolonisten i form av byggnadsvirke, byggnadsbidrag, odlingsbidrag o. d. och att sådant avdrag skulle beräknas efter det ursprungliga beloppet å statshjälpen.

Vad egnahemsstyrelsen i detta hänseende föreslagit har ej föranlett något uttalande från domänstyrelsen eller statskontoret.

Egnahemsstyrelsen gör vidare vissa uttalanden ifråga om komplettering av genom statens försorg utfört dikningsarbete å kolonat samt angående nedläggande av olämpliga kolonat. Härutinnan anför styrelsen:

I fråga om förbättring och komplettering av det äldre, genom statens försorg anlagda dikessystemet på kolonaten torde vederbörande kolonisationsnämnder — såsom hittills i viss omfattning skett — böra efter föreliggande omständigheter taga initiativ samt i mån av behov härför begära anslag i samband med nämndernas äskande av anslag för verksamhetens uppehållande i övrigt. Vidare torde, liksom hittills skett, sådana kolonat, som på grund av otjänlig jord visade sig vara odugliga, böra vid ledighet eller då så eljest läte sig göra nedläggas.

Egnahemsstyrelsen framhåller vidare, att vad av egnahemsstyrelsen ovan ifrågasatts avsåge att reglera förhållandena å redan utlagda kolonat samt att den frågan uppställde sig, huruvida vad sålunda förordats i fråga om ytterligare frihetsår m. m. jämväl borde komma att gälla vid eventuellt nya kolonatusplåtelser och huruvida med hänsyn härtill vissa motsvarande ändringar borde vidtagas i kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 291) angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna. Härutinnan yttrar egnahemsstyrelsen:

Vid besvarandet av berörda fråga vore först att märka, att nya upplåtelser enligt 1925 års grunder icke vore ifrågasatta och att man icke torde hava anledning räkna med, att förslag härom komme att framställas under de närmaste åren. Den sedan 1918 bedrivna kolonatverksamheten hade endast varit ett försök för att utröna lämpligaste formen för upplåtelser av jord å de norrländska kronoparkerna. Då emellertid dessa försök av olika anledningar icke lyckats så bra, som man förväntat, samt då ett förslag nu föreläge, framställt av domänstyrelsen den 19 september 1928, angående ändrade grunder för upplåtelser av odlingslägenheter och skogstorp — eller såsom de enligt förslaget kallades »kronotorp» — syntes anledning föreligga att överväga, huruvida man vid sidan av en sålunda eventuellt reformerad nybygges- och odlingsverksamhet å hithörande kronoparker borde bibehålla systemet med kolonatupplåtelser å samma kronoparker. Vissa skäl syntes tala för ernående av enhetliga former vid lägenhetsupplåtelser å de norrländska kronoparkerna, därvid bland annat kunde framhållas den besparing, som vid ett inhyrning av fortsatta kolonatupplåtelser enligt 1925 års grunder vunnas genom möjligheten att småningom avveckla de norrländska kolonisationsnämndernas verksamhet. Med hänsyn till vad sålunda framhållits ansåge styrelsen det icke vara påkallat att med anledning av de nu föreslagna lindringarna i villkoren för redan beslutade kolonatupplåtelser ifrågasätta motsvarande jämkningar i gällande grunder för den fortsatta kolonatverksamheten.

I anslutning till vad egnahemsstyrelsen sålunda yttrat anför *statskontoret* i sitt utlåtande, att det borde tagas under övervägande att avvägabrinda enhetliga former vid lägenhetsupplåtelser å de norrländska kronoparkerna, och att därför några kolonatupplåtelser enligt kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 291) tills vidare ej borde äga rum. Genom att införa enhetlighet i förrevarande avseende skulle administrationskostnaderna kunna nedbringas.

Statsrevisorerna uttala, att enligt deras mening den hittills vunna erfarenheten visat, att ett fullföljande av kolonisationsverksamheten efter nuvarande grunder knappast kunde annat än i undantagsfall förväntas giva ett någorlunda tillfredsställande resultat. Det syntes under sådana förhållanden icke tillrådligt, att nya upplåtelser enligt sagda grunder ägde rum.

Det synes otvivelaktigt, att kolonatverksamheten ingalunda motsvarat de förväntningar, som ställts på densamma. Trots de betydande uppoffringar, som staten iklätt sig till förmån för kolonisterna, befinna sig dessa enligt vad den föreliggande utredningen giver vid handen i största utsträckning i en mycket svag ekonomisk ställning. Enligt min uppfattning torde hittillsvarande erfarenhet hava ådagalagt, att det allvarligt må kunna ifrågasättas, huruvida kolonisation av de norrländska kronoparkerna överhuvud vidare bör ske i form av kolonatupplåtelser. Avsättande av nya kronoparksområden för kolonisation enligt 1925 års grunder torde därför tillsvidare ej böra äga rum.

Anledning synes mig däremot knappast föreligga att helt inställa utlämnande av sådana kolonat, som redan nu äro utlagda men ej upplåtna. Framhållas må, att kolonaten i allmänhet utlagts i grupper, av vilka i varje

*Departement-
chefen.*

grupp större delen i allmänhet upplåtits, samt att beträffande andra kolonat i gruppen omfattande åtgärder för upplåtelse redan kunna hava vidtagits. Före dylik upplåtelse är det emellertid nödvändigt, att kolonisationsnämnderna ägna synnerlig uppmärksamhet åt frågan, huruvida kolonatet med avseende å belägenhet, beskaffenheten av odlingsmark och eventuellt förefintliga byggnader samt övriga föreliggande omständigheter kan anses för ändamålet fullt lämpligt. Därest så skulle befinnas ej vara fallet, bör det planerade kolonatet nedläggas. Att döma av det ringa antal kolonatupplåtelser, som under de sistförflutna åren ägt rum och som huvudsakligen avsett kolonat, som en gång förut varit upplåtna, torde kolonisationsnämnderna redan nu framgå med största försiktighet vid nya upplåtelser.

Upplåtelse av mark för bosättning å kronoparkerna i de sex nordligaste länen torde emellertid icke fördenskull böra avstanna, men anser jag, att i främsta rummet andra former härför böra sökas. På grundval av ovan omförmälda av domänstyrelsen den 19 september 1928 framställda förslag angående upplåtelse av kronotorp har inom jordbruksdepartementet utarbetats grunder angående upplåtelse å vissa kronoparker av dylika torp, och har jag för avsikt att senare i dag för Kungl. Maj:t anmäla detta ärende. Enligt sagda grunder skulle domänstyrelsen äga att upplåta kronotorp å kronoparker nedom odlingsgränsen i de sex nordligaste länen under förutsättning, att sådan upplåtelse prövas erforderlig för tillgodoseende av behovet av arbetskraft å kronans skogar. Vidare vill jag meddela, att i ett inom jordbruksdepartementet utarbetat förslag angående ändrade bestämmelser rörande försäljningar och andra upplåtelser från kronans domäner ifrågasatts, att från kronopark upplåtelser i viss ordning skola kunna ske för egnahemsändamål av därför lämpliga områden. Jämväl sistnämnda förslag ärnar jag i dag föreslå till framläggande för innevarande års riksdag.

Såsom förut berörts, torde kolonisterna å redan utlagda kolonat i allmänhet befinna sig i det läge, att de ej äro i stånd att fullgöra dem enligt upplåtelsekontrakten åliggande skyldigheter. Det synes mig nödvändigt och överensstämmande med billighet, att staten, som igångsatt kolonisationen, träder hjälpande emellan. En av de främsta orsakerna till nu rådande förhållanden torde vara, att kolonisterna ej kunnat erhålla det arbete i statens skogar, som beräknats. Beredande av bättre arbetstillfällen åt kolonisterna är givetvis en angelägenhet av synnerligen stor betydelse. Kungl. Maj:t har också genom beslut den 29 juni 1928 uppdragit åt domänstyrelsen att i samråd med egnahemsstyrelsen i anslutning till riksdagens uttalande i förenämnda riksdagskrivelse den 29 maj 1928 verkställa utredning av frågan angående förskaffande av arbetsförtjänst åt kolonisterna genom att i görligaste mån anordna arbeten å kronoparkerna. Berörda utredning har ännu ej slutförts. Sedan så skett, torde jag få tillfälle återkomma till detta spörsmål.

Emellertid lärar ökad arbetstillgång icke vara till fyllest för de nuvarande svårigheternas undanröjande. Direkta åtgärder för lindrande av de förpliktelse, som enligt upplåtelsekontrakten åvila kolonisterna, torde vara

nödvändiga. Till vad av egnahemsstyrelsen därutinnan föreslagits kan jag i stort sett ansluta mig. Jag förordar sålunda i överensstämmelse med egnahemsstyrelsens förslag, att den tid, under vilken kolonisterna äro befriade från erläggande av lega för kolonaten, utsträckes från 5 till 10 år samt att kolonist, som före utgången av de legofria åren övertagit kolonattet med äganderätt, befrias från erläggande av ränta å ogulden köpeskilling för kolonattet under så lång tid, att samma tid tillhoppa med den legofria tiden utgör 10 år. I dessa fall skall, för den händelse legan under viss tid må enligt därom gällande föreskrifter hava utgått med allenast halva legobeloppet, hälften av samma tid räknas såsom legofri. I anslutning till vad egnahemsstyrelsen hemställt, torde såsom villkor för att kolonist skall komma i åtnjutande av utsträckning av den legofria tiden böra krävas, att kolonisten under tilläggstiden år för år fullgör honom enligt kontraktet beträffande odling, byggnad, dikning och eljest åliggande skyldigheter vid äventyr att förmånen eljest må indragas, dock att, där kolonisationsnämnd på grund av särskilda omständigheter så prövar skäligt, undantag må kunna medgivas från berörda villkor. Kolonat, som en gång varit upplåtet men avträtts av kolonisten, torde, i överensstämmelse med vad för närvarande plägar ske, vid förnyat utlämnande böra upplåtas allenast för återstoden av den ursprungliga upplåtelsetiden och då på i huvudsak oförändrade villkor. Under de förutsättningar egnahemsstyrelsen angivit, synes skälig utsträckning utöver tio år av den legofria tiden härvid böra medgivas.

Mot vad egnahemsstyrelsen föreslagit beträffande nedsättning av det värde å byggnader, som ligger till grund för beräkning av lega och köpeskilling, synes intet vara att erinra. Sålunda bör nämnda värde, som i upplåtelsekontrakten fastställts för statsbyggda kolonat till 5,000 kronor och för s. k. självbyggda kolonat till högst 4,500 kronor, nedsättas till 3,500 kronor, med rätt för vederbörande kolonisationsnämnd, respektive domänstyrelsen beträffande kolonat inom Kopparbergs län, att, därest särskilda skäl därtill föranleda, medgiva ytterligare nedsättning till lägst 3,000 kronor samt, efter särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t, i fråga om Norrbottens och Västerbottens län till lägst 2,000 kronor. Nedsättning jämväl av värdet å odlingsmarken torde av skäl, som egnahemsstyrelsen anført, ej vara påkallat.

Jämväl egnahemsstyrelsens förslag om tilläggsbidrag av 250 kronor för uppodling av ytterligare ett hektar jord biträdas av mig. Bidraget är avsett att utgå allenast i den mån odlingen fullgöres. Emellertid anser jag lika med domänstyrelsen, att den tid, inom vilken odlingen skall utföras, ej bör begränsas till åren 1929 och 1930 utan omfatta även år 1931. Odlingen bör ske enligt av kolonisationsnämnd eller, beträffande kolonisationsområdet i Kopparbergs län, domänstyrelsen godkänd plan.

Vidkommande förslaget om ändring av bestämmelserna angående ersättning åt kolonist vid kolonats avträdande vill jag erinra, att nämnda bestämmelser ansetts medföra rätt för honom att till grund för beräkning av ersätt-

ning för verkställda förbättringar lägga det värde dessa haft vid tiden för deras utförande. På grund av de under kristiden gällande höga arbetspriserna har staten fått vidkännas ej ringa utgifter i dylik ersättning, och torde, om ändring ej åstadkommes i bestämmelserna, för framtiden vara att räkna med ytterligare utbetalningar efter dylika värden. Det torde näppeligen överensstämma med allmänna rättsgrundsatser, att ersättningen beräknas på nu antytt sätt. I huvudsaklig anslutning till vad egnahemsstyrelsen förordat och i överensstämmelse med vad i motsvarande hänseende gäller enligt lagen om nyttjanderätt till fast egendom (2 kap. 17 §), synes ersättning för av kolonist å kolonatet utförda förbättringar i avseende å jord, diken, hägnader, hässjor, vägar och byggnader böra beräknas efter det ökade värde kolonatet till följd av förbättringen kan anses äga vid avträdet, dock ej till högre belopp än som svarar mot den nödiga kostnad kolonisten nedlagt å förbättringen. Ersättning bör vidare, på sätt redan nu gäller, ej utgå för andra än sådana byggnader, som av vederbörande myndighet prövats böra uppföras och till vilka kolonisten i anledning därav ägt erhålla virke. I fråga om beräkandet av storleken av de avdrag å ersättningen, som kolonist bör vidkännas för statshjälp, kan jag emellertid ej biträda egnahemsstyrelsens ståndpunkt. Det synes mig överensstämmande med billighet och rättvisa, att avdraget, i den mån så kan ske, beräknas efter i huvudsak samma grunder som ersättningen till kolonisten för utfört förbättringsarbete. I anslutning härtill synes värdet av byggnadshjälpen böra beräknas till det belopp, vartill byggnadsvärdet, i enlighet med vad ovan förordats, må komma att fastställas vid beräkning av lega och köpeskilling. Sistberörda värde torde få anses i huvudsak motsvara värdet av byggnadshjälpen vid tiden för avträdet. Virke, som tillhandahållits för byggnaders, hägnaders och hässjors uppförande, torde böra värdesättas efter vid avträdet gällande priser. I övrigt synes däremot lämnad statshjälp (odlingsbidrag, dikningsbidrag), bland annat med hänsyn till svårigheten att finna annan praktiskt användbar beräkningsgrund, böra åsättas värde i enlighet med dess ursprungliga belopp.

Vad jag ovan förordat har närmast avseende å sådana kolonat, som nu äro upplåtna. Beträffande frågan om och i vilken mån de förordade lindringarna i upplåtelsevillkoren böra gälla vid eventuellt nya kolonatupplåtelser vill jag erinra att, på sätt jag förut framhållit, enligt min mening nya upplåtelser böra ske endast såvitt angår redan nu utlagda kolonat. Vidkommande sådana kolonat synas de föreslagna lindringarna böra helt vinna tillämpning vid utlämnande av kolonat, som förut varit föremål för upplåtelse. Där vid upplåtelse av kolonat, som förut ej varit upplåtet, oinskränkt övergång till de i ovannämnda kungörelse den 26 juni 1925 (nr 291) intagna grunder icke kan ske, torde utsträckning av den legofria tiden, i enlighet med vad ovan förordats, böra medgivas samt jämväl förhöjt odlingsbidrag på angivna villkor tillförsäkras kolonisten. I dylika fall torde vidare byggnadshjälpen böra utgå med och i värde beräknas till 3,500 kronor.

Där laggdiken ej blivit anlagda, synes böra ankomma på kolonisationsnämnd att i samband med anslagsäskande i övrigt begära medel för anordnande av sådana genom statens försorg. Frågan om ersättning till kolonisten vid avträde av kolonatet torde böra regleras på sätt ovan av mig angivits. Skulle vid upplåtelse av kolonat oinskränkt övergång till nyssnämnda grunder kunna äga rum, torde kolonisten av ovan tillstyrkta förmåner böra komma i åtnjutande av allenast utsträckningen av frihetsåren. Även i detta fall bör kolonisten tillförbindas att underkasta sig de föreslagna bestämmelserna angående beräkning av ersättning vid eventuellt avträde av kolonatet.

Vad angår medelsbehovet för budgetåret 1929/1930 till kolonisationsverksamhetens bedrivande hava kolonisationsnämnderna, envar så vitt angår nämndens verksamhetsområde, samt domänstyrelsen vidkommande Älvdalens kolonisationsområde i Kopparbergs län i särskilda skrivelser inkommit med beräkningar.

Anslagsbe-
hovet för bud-
getåret
1929/1930 för
kolonisations-
verksam-
heten.

Över nämnda budgetförslag har statens egnahemsstyrelse den 17 november 1928 avgivit infortrat utlåtande, varefter med anledning av vad egnahemsstyrelsen anfört kolonisationsnämnderna efter remiss avgivit förnyade yttranden.

Av handlingarna i ärendet inhämtas följande.

Norrbottnens läns kolonisationsnämnd beräknar medelsbehovet sålunda:

1) administrationskostnader för nämnden	kronor 19,600
2) byggnadshjälp och odlingsbidrag	» 27,000
3) komplettering av diknings- och vägarbete	» 23,000
4) skatter för kolonaten	» 6,000
5) diverse och oförutsedda utgifter	» 10,000

tillhopa kronor 85,600.

Administrationskostnaderna hava beräknats till samma belopp, som anvisats för budgetåret 1928/1929.

Beloppet till byggnads- och odlingshjälp är beräknat med hänsyn till vunnen erfarenhet beträffande fortgången av byggnads- och odlingsarbetet å de olika kolonisationsområdena samt med beaktande av de upplåtelser av ännu odisponerade kolonat, som kunna tänkas komma i fråga under nästa budgetår.

Såsom nämnden i sin framställning för budgetåret 1926/1927 närmare framhöll (se IX H. T. 1927 sid. 241 och 1928 sid. 201) hade vid besiktningar å kolonaten uttrönts, att allvarliga brister vidlådde det av staten utförda diknings-, väg- och byggnadsarbetet å kolonisationsområdena. För avhjälpande av dessa brister hava vissa belopp anvisats för budgetåren 1927/1928 och 1928/1929. Kompletteringen av byggnadsarbetet torde kunna förväntas åtminstone i huvudsak vara slutförd vid utgången av innevarande budgetår. I fråga om kompletteringen av diknings- och vägarbetet torde emellertid icke oväsentliga arbeten återstå, och beräknas kostnaden härför till 23,000 kronor.

Posten skatter för kolonaten avser utskylder, som staten jämlikt ovan nämnda, av Kungl. Maj:t den 26 juni 1925 godkända tilläggsbestämmelser

beträffande äldre kolonat är skyldig att betala. Posten har upptagits till samma belopp som för ändamålet anvisats för budgetåret 1928/1929.

För diverse och oförutsedda utgifter har nämnden ansett sig bära upptaga ett belopp av 10,000 kronor. För budgetåret 1928/1929 hava ej anvisats medel för ändamålet. Till stöd för postens upptagande i budgetförslaget anför nämnden, att medel kunde behöva finnas erforderliga för utgivande av ersättning till kolonist, som frånträdde sitt kolonat, för av honom därå verkställda förbättringar.

Egnahemsstyrelsen har, vad först angår *samtliga kolonisationsnämndernas anslagskrav*, erinrat om kolonisationsverksamhetens nuvarande omfattning och att numera icke vore fråga om anläggande av nya kolonat. Vidare har styrelsen särskilt beträffande nämndernas administrationskostnader anfört följande.

Nämnda kostnader, som fortfarande uppginge till i genomsnitt omkring 100 kronor för år för varje upplåtet kolonat, syntes styrelsen för höga, särskilt vid jämförelse med egnahemsnämndernas förvaltningskostnader. Vad anginge frågan om möjligheten att nedbringa kolonisationsnämndernas administrationskostnader redan för nästa budgetår mötte det givetvis svårigheter för styrelsen att utan närmare undersökning, som ej kunde medhinnas inom den tid styrelsens ifrågavarande utlåtande borde avgivas, framlägga ett i detaljer utformat och motiverat förslag, men styrelsen ansåge det dock möjligt att redan från och med budgetåret 1929/1930 förbilliga administrationen i vissa hänseenden.

Styrelsen ville vidare ifrågasätta, att Kungl. Maj:t måtte meddela föreskrift, att kolonisationsnämnderna hädanefter skulle till styrelsen avgiva enligt av styrelsen meddelade anvisningar upprättade berättelser över sin verksamhet samt plan för det närmast kommande årets arbete.

Vidkommande nu särskilt *Norrbottnens läns kolonisationsnämnds anslagskrav* uttalar *egnahemsstyrelsen*:

Administrationskostnaderna borde kunna nedbringas med ungefär 1,500 kronor genom överflyttande å nämndens expeditionsföreståndare av de sekreterargöromål, som nu omhänderhades av särskild befattningshavare. Posten avseende diverse och oförutsedda utgifter borde kunna minskas från 10,000 kronor till 1,000 kronor.

Med avseende härå framhåller *kolonisationsnämnden* i sitt förnyade yttrande, att nämnden visserligen inriktat sig allenast på en stabilisering av den kolonisation, som igångsatts före nämndens övertagande av verksamheten, men att nämndens arbetsuppgifter därför ej kunde anses vara av mindre betydelse. Mycket återstode ännu att göra, innan man kunde anses hava uppnått vad som vore möjligt för avhjälpande av de under verksamhetens tidigare skede begångna, betydande misslagen.

Beträffande nämndens administrationskostnader erinrar nämnden, att vid nämndens organiserande de på dess verkställande organ ankommande arbetsuppgifter anförtrotts en expeditionsföreståndare, tillika räkenskapsförare, med årligt arvode å 4,000 kronor samt en sekreterare och ombudsman med årlig ersättning å 2,000 kronor. Denna anordning ansåges alltjämt lämplig. Expeditionsföreståndaren och sekreteraren hade emellertid förklarat sig villiga att från och med den 1 juli 1929 godtaga ersättning av respektive 3,500 och 1,500 kronor. Därjämte torde möjligheter förefinnas att genom inskränkningar i övrigt inom nämndens administration nedbringa kost-

naderna därför med ytterligare 500 kronor, varigenom det av egnahemsstyrelsen ifrågasatta förbilligandet av administrationen med 1,500 kronor skulle vare vunnet.

Nämnden anser sig däremot icke kunna biträda egnahemsstyrelsens förslag om sänkning av det begärda anslaget till diverse och oförutsedda utgifter. I ersättning för förbättringar å kolonat i de fall, där innehavaren av kolonatet fått avträda detsamma, hade nämnden under senaste budgetår utgivit i runt tal 5,600 kronor, och ingen visshet finnes för att icke dylika krav även för framtiden komme att framställas. Vidare måste nämnden räkna med utgifter för infriande av lån, som från nyodlingslånefonden av hushållningssällskapet lämnats till vissa kolonister och för vilkas återbetalning statens kolonisationsnämnd jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande iklätt sig garanti. Under senaste budgetår hade nämnden för infriandet av dylika lån nödgats till hushållningssällskapet utgiva i runt tal 4,700 kronor. Möjlighet torde icke finnas att inom närmast liggande tid av vederbörande kolonister återbekomma vad nämnden utgivit eller kunde få utgiva för ifrågavarande ändamål.

Västerbottens läns kolonisationsnämnd har uppgjort följande beräkning över sitt medelsbehov.

1) administrationskostnader	kronor	23,700
2) utgifter för fortsatt verksamhet å redan beslutade kolonisationsområden, nämligen		
byggnadshjälp	kronor	28,070
arbeten å statsbyggen	»	6,800
odlingsbidrag	»	18,050
dikningar, vägar m. m.	»	27,375
		80,295
3) svenska mosskulturforeningen för jordbruksförsök	»	750
4) oförutsedda utgifter	»	255
	tillhopa kronor	105,000.

Administrationskostnaderna hava beräknats till samma belopp, som anvisats för budgetåret 1928/1929. I anslagsposten ingå för 1929/1930 bland annat arvoden till sekreterare med 1,800 kronor, till byggmästare med 3,600 kronor och till agronom med 5,000 kronor samt kostnader för nämndens sammanträden och resor med 3,500 kronor.

Egnahemsstyrelsen anför, att genom ett överflyttande av sekreterargörömlen från den särskilt anställda sekreteraren på nämndens årsanställda agronom syntes kunna besparas 1,800 kronor. Vidare torde med hänsyn till den minskning i arbetet, som kunde tänkas komma att åvila nämndens byggmästare, densammes arvode böra kunna nedbringas från 3,600 kronor till förslagsvis 2,400 kronor, d. v. s. med 1,200 kronor. Slutligen ifrågasätter egnahemsstyrelsen, huruvida icke posten avseende kostnaderna för nämndens sammanträden och resor kunde nedbringas från 3,500 kronor till 2,000 kronor eller med 1,500 kronor. En besparing å sammanlagt 4,500 kronor ifrågasättes sålunda av styrelsen.

Kolonisationsnämnden framhåller gent häremot, att sekreteraren, som vore juridiskt utbildad, hade till åliggande att dagligen vara tillgänglig å nämndens expedition för att tillhandagå med juridiska råd och upplysningar. Därest denna befattning indroges, måste belopp, motsvarande arvodet till sekreteraren, uppföras till täckande av kostnader för anlitaandet av juridiskt biträde. Vidare skulle den olägenheten komma att uppstå, att

sekreterare icke funnes tillgänglig under den tid, ofta flera veckor i följd, då agronomen vore frånvarande på grund av resor. Vidkommande arvudet till byggmästare ansågo sig nämnden med hänsyn till de byggnadsarbeten, som beräknades komma att utföras under nästa budgetår, icke kunna räkna med möjligheten att nedsätta detta arvode, men nämnden komme, därest så skulle visa sig möjligt, att nedbringa kostnaderna för byggmästares anlitage. Posten borde därför bibehållas oförändrad. Med hänsyn till storleken av utgifterna för nämndens sammanträden och resor under föregående budgetår och då någon avsevärd ökning däri icke torde behöva befaras, syntes ej något vara att erinra mot att denna anslagspost nedbringades i överensstämmelse med egnahemsstyrelsen förslag.

Kolonisationsnämnden för Jämtlands och Västernorrlands län beräknar i sitt budgetförslag medelsbehovet sålunda:

1) administrationskostnader	kronor 6,250
2) byggnadsbidrag, odling, dikning och vägarbeten å redan beslutade kolonisationsföretag	» 23,000
3) oförutsedda utgifter	» 750

tillhopa kronor 30,000.

I anslagsposten för administrationskostnader ingå, bland annat, en post å 2,500 kronor avseende dagarvoden samt resekostnads- och traktamentsersättning till ledamöter i nämnden m. fl. samt en post å 1,500 kronor till resekostnader och arvoden för agronomiskt biträde samt för tillsyn över byggnadsarbeten m. m.

Egnahemsstyrelsen ifrågasätter nedsättning av sistnämnda två poster till respektive 2,000 och 1,000 kronor.

Kolonisationsnämnden har förklarat sig ej vilja göra någon invändning häremot. Skulle till följd av nedsättningen anslaget till agronomiskt biträde finnas otillräckligt, syntes ej möta hinder att fylla bristen från anslagsposten avseende dagarvoden m. m. till nämndens ledamöter m. fl.

Gävleborgs läns kolonisationsnämnd beräknar medelsbehovet sålunda:

1) administrationskostnader	kronor 2,200
2) avhjälpande av brister å tidigare utförda statliga arbeten	» 800
3) oförutsedda utgifter	» 500

tillhopa kronor 3,500.

Egnahemsstyrelsen ifrågasätter minskning av posten »administrationskostnader» till 1,200 kronor.

Enligt vad under hand inhämtats från *kolonisationsnämnden* anser denna, att nedsättning av berörda post ej bör ske.

Domänstyrelsen har för budgetåret 1929/1930 beräknat följande utgifter för kolonisationsverksamheten å kolonisationsföretaget på Älvdalens kronopark i Kopparbergs län, nämligen

1) upprensning utom kolonisationsområdet av avloppsdiken till kolonaten	kronor 200
2) bidrag till byggande av källare å ett kolonat	» 400
3) bidrag till anordnande av brunn vid ett kolonat	» 50
4) odlingshjälp	» 800
5) oförutsedda utgifter	» 150

tillhopa kronor 1,600.

Beträffande posten 2) upplyser domänstyrelsen, att den källare, som anordnats under den å ett visst kolonat genom statens försorg uppförda mangårdsbyggnaden, ständigt vore vattenfylld och på grund av byggnadens låga belägenhet ej kunde torrläggas.

Domänstyrelsen meddelar vidare, att vederbörande jägmästare föreslagit bidrag å 500 kronor till anläggande å vartdera av två kolonat av enklare körväg mellan bostad och odling men att domänstyrelsen med hänsyn till bestämmelserna i 15 § i kungörelsen den 26 juni 1925, nr 291, enligt vilka staten ej hade att sörja för anläggande av väg inom kolonat område, ej ansett sig kunna förorda dylikt bidrag.

Domänstyrelsens anslagsberäkning har ej föranlett någon erinran från *egnahemsstyrelsens* sida.

Erinras må i detta sammanhang, att *statskontoret* i sitt utlåtande över *egnahemsstyrelsens* förut behandlade förslag om lindringar i villkoren rörande kolonatupplåtelser uttalat såsom önskvärt, att åtgärder vidtoges för att minska kolonisationsnämndernas administrationskostnader.

Vidare hava jämväl 1928 års *statsrevisorer* förklarat sig finna sagda kostnader alltför höga och understrukit angelägenheten av deras minskande.

Med beaktande av ovan angivna nedsättningar av vissa anslagsposter, som vederbörande kolonisationsnämnder i anledning av *egnahemsstyrelsens* erinringar funnit kunna vidtagas, skulle för budgetåret 1929/1930 kostnaderna för kolonisationen uppgå till följande belopp:

Norrbottnens läns kolonisationsnämnd	kronor	84,100
Västerbottnens »	»	103,500
Jämtlands och Västernorrlands läns kolonationsnämnd	»	29,000
Gävleborgs läns kolonisationsnämnd	»	3,500
Domänstyrelsen	»	1,600
		tillhopa kronor 221,700.

Såsom framgår av vad ovan anförts i samband med frågan om lindringar i villkoren för kolonatupplåtelser, skulle för kolonisationsverksamheten under budgetåret 1929/1930 erfordras, utöver medel för de av kolonisationsnämnderna nu ifrågasatta ändamål, jämväl anslag för ytterligare odlingsbidrag. Av *egnahemsstyrelsen* har härför erforderligt belopp beräknats till 130,000 kronor att lika fördelas på två år. I överensstämmelse med domänstyrelsens förslag har jag emellertid ansett mig böra föreslå en utsträckning till tre år av tiden för odlingsarbetets utförande och ersättnings utgående.

De för kolonisationsverksamheten under budgetåret 1929/1930 äskade anslagsbeloppen hänföra sig till redan beslutade kolonisationsområden. Sagda belopp, sådana de av kolonisationsnämnderna med anledning av *egnahemsstyrelsens* erinringar jämkats, uppgående tillhopa till 221,700 kronor, synas kunna godtagas. Emellertid finner jag det synnerligen angeläget, att administrationskostnaderna för kolonisationsverksamheten för framtiden i görli-

*Departementss-
chefen.*

gaste mån nedbringas, och torde närmare utredning rörande förutsättningarna härför böra åvägbringas.

Mot egnahemsstyrelsens beräkning av utgifterna för ovan förordade ytterligare odlingsbidrag synes intet vara att erinra. Enär emellertid, enligt vad jag föreslagit, odlingen skulle utföras under tre i stället för av egnahemsstyrelsen föreslagna två år, synes det för ändmålet erforderliga beloppet å 130,000 kronor böra fördelas på tre budgetår, därvid för nästa budgetår torde beräknas 45,000 kronor.

Med hänsyn därtill att å ifrågavarande anslag för kolonisationsverksamhetens bedrivande torde kunna beräknas en behållning av omkring 100,000 kronor, synes anslaget för budgetåret 1929/1930 kunna begränsas till det i årets statsverksproposition beräknade beloppet av 165,000 kronor.

På grund av vad ovan anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) medgiva att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående tillstyrkt, ändringar må vidtagas i upplåtelsevillkoren beträffande å kronoparker i Norrland och Dalarna utlagda kolonat;

b) för kolonisationsverksamhetens bedrivande å kronoparker i Norrland och Dalarna anvisa för budgetåret 1929/1930 ett *extra reservationsanslag* av..... kronor 165,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Vid protokollet:

Rune Thygesen.